

Asia: VN/6617/2025

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Syken lausunto hallituksen esitysluonnoksesta laiksi järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta sekä eräksi

siihen liittyviksi laeiksi

Yleistä

Syke kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksen luonnoksesta, sillä se ei ole osallistunut asian valmisteluun sen aikaisemmissa vaiheissa. Esitetyt sääntelytavoitteet, kuten sen varmistaminen, etteivät viranomaiset toimillaan luo toimintaedellytyksiä järjestäytyneelle rikollisuudelle, ovat

Syken näkökulmasta kannatettavia.

Syken roolista ja valvonnasta

Suomen ympäristökeskus (Syke) on kansainvälisten jätesiirojen toimivaltainen lupa- ja valvontaviranomainen Suomessa (JäteL 3:22 §). Rajat ylittäviin jätteiden siirtoihin ja kuljetuksiin liittyy merkittäviä rikollisuuden riskejä, jotka myös kansainvälisissä uhka-arvioissa ja käsillä olevassa hallituksen esityksen luonnoksessa on tunnistettu. Syke myöntää edellytysten täyttyessä jätesiiroihin tarvittavat luvat ja tekee muut päätökset, valvoo kansainvälisiä jätesiiroja yhteistyössä Tullin ja muiden valvontaviranomaisten kanssa sekä osallistuu kansalliseen ja kansainväliseen viranomaisyhteistyöhön ympäristörikollisuuden torjunnan kehittämiseksi (ml. toimii EU:n valvontaryhmässä). Viranomaistoiminta on kuitenkin vain pieni osa Syken toimintaa: Syke on ympäristöministeriön alainen ympäristöalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (L Suomen ympäristökeskuksesta 1069/2009, 1 §). Hallituksen esityksen luonnoksessa on kuvattu järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisesta torjunnasta vastaavat keskeiset viranomaiset ja Lupa- ja valvontavirasto (LVV) kuuluu Sykeä selvemmin keskeisten viranomaisten joukkoon, sillä sen vastuulla

on erittäin kattavasti ympäristölupa- ja valvonta-asioita, esimerkiksi erilaisten jätteenkäsittelylaitosten ympäristöluvitut.

Jätteiden kansainvälisten siirtojen valvonta perustuu kansainvälisiin sopimuksiin ja säädöksiin. Euroopan unionin jäsenmaissa jätesiirotolainsäädännön perustana on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1157 jätteiden siirrosta eli nk. uusi jätteesiirtoasetus. EU:n uuden jätteesiirtoasetuksen soveltaminen alkoi 21.5.2026.

Satamissa ja rajanylityspaikoilla tehtävien tarkastusten lisäksi Suomen ympäristökeskus tekee yritystarkastuksia yhteistyössä yrityksii valvovien ympäristöviranomaisien kanssa (LVV kanssa joskus yhteiset laitostarkastukset). Siirtoja valvotaan sen varmistamiseksi, että jätteet päätyvät asian

mukaiseen käsittelyyn, eikä siirrosta aiheudu riskii ympäristölle tai ihmisten terveydelle. Lisäksi sääntely antaa toimivaltaisille viranomaisille mahdollisuuden kieltää tai rajoittaa jätteiden vientii tai tuontia. LVV valvoo laitoksia runsaasti myös ilman Sykeä ja Syke ei välttämättä saa kattavasti tietoa LVV:n laitostarkastuksilla esillä olleista kansainvälisiin jätesiirotiin liittyvistä asioista.

Tiedonkäsittelystä ja -hallinnasta

Syke on 20.5.2026 saakka vastaanottanut yritysten ilmoitukset (eli ns. lupahakemukset) omaan kansainvälisten jätesiirotien ilmoitusten käsittelyyn kehitettyyn FTFS-järjestelmäänsä. Jätelain 142 § 1 mom 1-kohta koskee käytännössä siis FTFS:n tietosisältöä. Järjestelmän rekistereihin tallentuvat tiedot kaikista ilmoituksista (Notifications), ilmoituksiin liittyvistä yrityksistä (Companies), viranomaisista (Authorities), jätteistä (Wastes) ja vakuuksista (Guarantees). Lisäksi järjestelmä sisältää tiedot siirretyistä jäte-eristä ja niiden käsittelystä. Jätteesiirtoilmoitusten johdosta tehdyt päätökset siirretään esiteltäväksi ja allekirjoitettaviksi Syken asianhallintajärjestelmään (tällä hetkellä SykeVahva) ja allekirjoittamisen jälkeen ne lähetetään hakijan lisäksi Suomessa tiedoksi yrityksen edustajille, Tullille (jos luvassa mukana EU:n ulkopuolisia valtioita), LVV:lle sekä lähtö- tai saapumiskunnan viranomaiselle. Sykellä ei ole tarkempaa tietoa, millä tavalla LVV käsittelee Syken sille lähettämät kv-jätteesiirtopäätöksiä koskevat tiedot. Tieto päätöksestä toimitetaan EU-komission ylläpitämän

sähköisen keskusjärjestelmän (DIWASS) kautta tiedoksi ulkomaisille viranomaisille eli lähtö-/saapumisvaltion toimivaltainen viranomainen ja mahdolliset kauttakulkumaat.

FTFS:lle on juuri rakennettu rajapinta DIWASS:in, johon EU-alueen yritykset tekevät ilmoituksensa 21.5.2026 lähtien. Eli uuden jätteesiirtoasetuksen myötä jätesiirotoluvan vaatvien jätteesiirtoilmoitusten käsittely muuttuu sähköiseksi koko EU:ssa. Myös jätesiirotolupien siirtoasiakirjat täytetään sähköisesti. Yrityksille tulee ilmoitusvelvollisuus ns. vihreiden jätteiden siirroista sähköisessä järjestelmässä 1.1.2027 alkaen. Tulli pääsee DIWASS:in tarkastelemaan kv-jätteesiirtojen tietosisällön (Jätel 143 b § 2 mom) EU-laajuisesti, koska sillä on kv-jätteesiirtojen valvontatehtävä. LVV on päässyt ja pääsee edelleen FTFS-järjestelmään, josta se näkee ilmoitukset, joissa Suomi on osallisena.

Hallituksen esityksen luonnoksen mukaan analyysikeskus voisi pyytää muilta viranomaisilta myös esimerkiksi ympäristönsuojelulain 222 §:ssä sekä jätelain 142 §:ssä tarkoitettuja tietoja. Kv-jätteesiirtoja koskevat tiedot eivät siirry FTFS:stä tai DIWASSista ympäristöasiain tietojärjestelmään vaan kv-jätteesiirtotiedot FTFS:ssä ovat oma rekisterinsä. Jätelain 142 § 4 mom mukaan rekisterien tietoja käytetään jätelain valvontaan, jätehuollon järjestämiseen, kehittämiseen ja suunnitteluun,

jätetietojen seurantaan ja raportointiin sekä tutkimukseen ja tilastointiin ja 143 b § mukaan LVV:llä ja Tullilla valvontaviranomaisena on salassapitosäännösten estämättä ja maksutta oikeus saada 142 §:ssä tarkoitetuista rekistereistä tiedot, jotka ovat välttämättömiä jätelain valvontaan.

Jatkovalmistelu

Syke katsoo, että olisi erikseen harkittava ja perusteltava, millä tavalla Syke toimivaltaisena viranomaisena kv-jätesiiroissa käsitellään lopullisessa hallituksen esityksessä. Syke ei järjestäytyneen rikollisuuden hallinnollisessa torjunnassa välttämättä kuulu keskeisten viranomaisten joukkoon, mutta hallinnollisen rikostorjunnan kehittämisen ja tiedonvaihdon parantamisen yhteydessä olisi tunnistettava Syken rooli, kun rajat ylittävät jätevirrat kuitenkin on tunnistettu riskialueeksi. Syken näkökulmasta sujuva tiedonvaihto ja yhteistyö ovat erittäin tärkeitä ja on varmistettava, että tiedonvaihtomenettelyt ovat tarkoituksenmukaisia ja niissä noudatetaan tietosuojasäännöksiä. Sääntelytavoite (viranomaisten toimillaan luomien järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytysten estäminen) edellyttää, että Syken myöntämät kv-jätesiiroluvat huomioidaan esityksen jatkovalmistelussa.

Esimerkiksi jatkovalmistelussa olisi tärkeä kehittää sääntelyä ja menettelyjä varmistamaan, että Tullin saatavilla oleva ja Syken LVV:lle toimittama tieto kv-jätesiiroluvasta on analyysikeskuksessa toimivien viranomaisten hyödynnettävissä tilanneymmärryksen luomiseen. 1.1.2027 voimaan tuleva jätelain 143 b § mahdollistaa välttämättömien kv-jätesiirotietojen käytön LVV ja Tullin mm. valvontaan, mutta voiko säädettävällä uudella lailla laventaa jätelain tietojensaantioikeuden tarkoituksia kattamaan analyysikeskuksen tietojenkäsittelyn tarkoitukset (luonnosteltu 3 §)? Vai olisiko

selkeämpää muuttaa tässä yhteydessä myös jätelakia?

Lopullisessa esityksessä tulisi kirjata näkyviin, voitaisiinko Syke esimerkiksi katsoa sellaiseksi muuksi viranomaiseksi, jolta perustettava analyysikeskus pyytäisi uuden lain 5 § mukaisesti tietoja. Voi olla, että analyysikeskuksen olisi syytä pyytää jotain muuta tietoa kuin mitä jätesiiro päätöksestä ilmenee. Syken näkökulmasta olisi myös tärkeä kirjata esitöihin, että Syke voitaisiin katsoa sellaiseksi lupaviranomaiseksi, jolle analyysikeskus luovuttaisi tietoja 12 § 1 mom 2-kohdan mukaan. Erityisen arvokkaaksi Syke näkee analyysikeskuksen oma-aloitteisen tietojen luovuttamisen, sillä niiden avulla Syke voisi suunnata valvonta- ja tarkastustoimintaansa nykyistä riskiperustaisemmin. Näistä esimerkeistä olisi hyvä kirjata esitöihin ko. säännösten yksityiskohtaisiin perusteluihin.

EU-jätteensiirtoasetuksen sääntely varmistaa lupaviranomaisen tiedonsaannin ilmoituksen tekijältä, mutta ei niinkään mahdollista etukäteisvalvonnassa muita tarkistuksia ja kansalliset sääntelyratkaisut näissä asioissa tulee hyväksyttävä EU-komissiolla. Lähtökohtaisesti jätteensiirtoasetuksen mukaan lupaharkinnassa käytetään siis ilmoittajan toimittamia tietoja. Näin ollen ei ole todennäköistä, että kv-jätesiiroihin liittyen olisi mahdollista kovin kattavasti säätää Sykelle mahdollisuuksia hyödyntää keskuksen tietoja tai oikeuksia pyytää keskukselta tietoja. Ympäristöministeriön kanssa olisi kuitenkin hyvä jatkoselvittää, voisiko kv-jätesiiroon liittyen Suomessa säätää erikseen joistain perustettavan keskuksen tietojen käytöstä lupaharkinnassa ja millä tavalla keskuksen tiedot voitai

siin huomioida esimerkiksi jätesiiroluvan peruuttamisessa.

Muita huomioita

s. 80 olevaa virkettä on syytä korjata: ” Tilanneymmärryksen muodostamiseksi tehtävällä analyysityöllä pyritään tuottamaan ajantasaista ja merkityksellistä tietoa lainvalvontaviranomaisille ja muille järjestäytyneen rikollisuuden toimintaan osallistuville viranomaisille.”

Lausunnon ovat allekirjoittaneet pääjohtajan sijainen, tutkimusinfrajohtaja Tero Eklin ja palvelupäällikkö Jenni Juslén.

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet myös ylitarkastajat Laura Haapola ja Katri Lautala.

Juslen Jenni
Suomen ympäristökeskus (Syke)